

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ І ШЛЯХИ
ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ**

КОЛЕКТИВНА НАУКОВА МОНОГРАФІЯ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ І ШЛЯХИ
ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ**

КОЛЕКТИВНА НАУКОВА МОНОГРАФІЯ

За науковою редакцією
доктора економічних наук,
професора М.М. Єрмошенка

Київ 2008

УДК 330.3 (477)
ББК 65 (4 Укр)
С – 91

Розповсюдження та тиражування
без офіційного дозволу НАУ
заборонені

Рекомендовано до друку Вченою радою Національної академії управління (протокол №7 від 25.09.2008).

Рецензенти:

*Гуткевич С.О., завідувач кафедри менеджменту
Європейського університету, д.е.н., проф.
Столяров В.Ф., професор кафедри фінансів
Київського національного університету
технологій та дизайну, д.е.н., проф.*

Сучасні проблеми розвитку національної економіки і шляхи їх розв'язання
Колективна наукова монографія / За наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. –
К.: Національна академія управління, 2008. – 452 с.

ISBN 978 – 966 – 8406 – 38 – 6

У монографії розглядаються теоретичні і практичні проблеми розвитку економіки України, пропонуються шляхи їх розв'язання з метою зростання її конкурентоспроможності та ефективності.

Буде корисною для аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів практичних працівників.

УДК 330.3 (477)
ББК 65 (4 Укр)
С – 91

© Авторський колектив, 2008
© Майнові, ВНЗ «Національна академія управління», 2008

ISBN 978 – 966 – 8406 – 38 – 6

ВСТУП

Вступ України до Світової організації торгівлі, інтеграція економіки країни до світової вимагають суттєвого підвищення її конкурентоспроможності та ефективності. Але, на жаль, на сьогодні політика превалює над економікою, намічені програми розвитку економіки не реалізуються, законодавство не оновлюється і не поповнюється.

Такий стан не може довго продовжуватися, економіка не терпить порожнини у вигляді недосконалого і некомплексного законодавства, відсутності ефективних заходів щодо суттєвого зростання конкурентоспроможності економіки країни в цілому і кожного підприємства окремо. У таких умовах економіка не може перерости в інформаційну, якою є економіки розвинутих країн світу.

Виходячи з цього Національна академія управління за інформаційної підтримки науково-економічного журналу «Актуальні проблеми економіки» провела у грудні 2007 року Всеукраїнську конференцію під назвою «Актуальні проблеми економіки – 2007», де було розглянуто багато проблем подальшого розвитку економіки України, запропоновано економічні та організаційні заходи щодо виведення економіки фактично зі стану стагнації. Ці проблеми аналізувалися і пропонувалися шляхи їх розв'язання за такими напрямками: «Економіка та управління національним господарством і його галузями», «Шляхи розвитку економіки та управління підприємствами», «Економіка регіонів, природокористування, праці і соціальних процесів», «Фінансово-грошові і кредитні відносини», «Економіко-математичні моделі та інформаційні технології в економіці та управлінні». Дотримуючись цих напрямів і було побудовано структуру даної наукової монографії, до складу якої увійшли наукові розробки та доповіді учасників конференції, оформлені у відповідності з вимогами до монографій.

Авторський колектив: Ермошенко М.М. (керівник авторського колективу) – розділи 1.1, 1.2; Азьмук Л.А. – 3.4; Александрова М.О. – 1.4; Ареф'єва О.В. – 2.15; Артем'єва І.О. – 1.7; Аргус М.М. – 1.9; Астахова М.М. – 5.7; Белінська Я.В. – 4.1; Білошкурський М.В. – 4.10; Бондаренко Т.М. – 1.5; Борщук Є.М. – 3.3; Бузак Н.І. – 5.2; Буцька О.Ю. – 4.13; Васильченко Н.В. – 2.16; Вахнюк С.В. – 5.1; Верига Ю.А. – 5.7; Весперіс С.З. – 2.2; Галушко В.Б. – 2.3; Ганущак Л.М. – 2.6; Герасимчук Н.А. – 3.7; Гончарова Н.П. – 2.1; Горобінська І.В. – 4.2; Городянська Л.В. – 5.8; Грищенко А.І. – 4.3; Грищенко О.С. – 4.5; Грозний І.С. – 4.4; Гуменюк В.В. – 4.14; Гура В.Л. – 1.17; Дворніченко О.С. – 5.9; Дерев'янку В.І. – 3.6; Дутка С.М. – 3.6; Ермошенко А.М. – 4.6; Жуків С.А. – 3.8; Загородній А.Г. – 2.4; Заяць В.М. – 5.6; Ігошина М.Є. – 4.4; Касич А.О. – 2.5; Коваленко М.А. – 2.14; Козіцька Ю.А. – 1.13; Корнев Ю.Г. – 1.1, 1.2; Кравченко І.Ю. – 4.11; Кучеров О.П. – 1.3; Литвин М.З. – 2.14; Лукін С.Ю. – 2.7; Луцька Т.В. – 2.15; Малько М.В. – 5.4; Мартинюк О.А. – 5.5; Марцин В.С. – 1.6; Мельник О.Г. – 2.8; Микицей Н.М. – 1.8; Мойсеєнко І.П. – 4.7; Моторин Р.М. – 2.9; Назарчук Л.М. – 1.12; Нестеренко О.Ю. – 2.11; Орленко О.В. – 1.14; Полянська Н.Є. – 1.13; Потеряйло І.Ю. – 4.8; Пташ-

ник М.М. – 1.16; Резнік Н.П. – 1.15; Ремига Ю.С. – 2.7; Рубан В.Я. – 2.10; Саленко О.Ф. – 5.4; Семко Т.В. – 5.4; Смирнов С.М. – 3.2; Топоровська Л.Й. – 2.13; Флорескул Н.П. – 3.5; Харчук В.Ю. – 1.10; Ховрак І.В. – 1.11; Цеханович В.Б. – 3.1; Цогла О.О. – 2.4; Шацька З.Я. – 2,10; Шелест В.В. – 4.12; Шерстєнников Ю.В. – 2.12; Шерстюк Р.В. – 3.9; Шпанко А.С. – 4.9; Ярмолка В.М. – 5.3; Яценко Н.В. – 5.5.

Розповсюдження та тиражування
без офіційного дозволу НАУ
заборонено

— 91 (4 Укр)

Рекомендовано до друку Вченою радою Національної академії управління (протокол №7 від 25.09.2008).

Рецензенти:

Гуткевич С.О., завідувач кафедри менеджменту

Європейського університету, д.е.н., проф.

Столяров В.Ф., професор кафедри фінансів

Київського національного університету

технологій та дизайну, д.е.н., проф.

Сучасні проблеми розвитку національної економіки і шляхи їх розв'язання:
Коллективна наукова монографія / За наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. —
К.: Національна академія управління, 2008. — 452 с.

ISBN 978 – 966 – 8406 – 38 – 6

У монографії розглядаються теоретичні і практичні проблеми розвитку економіки України, пропонуються шляхи їх розв'язання з метою зростання її конкурентоспроможності та ефективності.

Буде корисною для аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, практичних працівників.

УДК 330.3 (477)

ББК 65 (4 Укр)

С – 91

© Авторський колектив, 2008

© Майнові, ВНЗ «Національна академія управління», 2008

ISBN 978 – 966 – 8406 – 38 – 6

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I	6
<i>Теоретичні і практичні засади розвитку економіки та управління національним господарством і його галузями</i>	
1.1. Нова парадигма економічної науки в контексті формування в Україні інформаційної економіки	8
1.2. Інформація в системі продуктивних сил і виробничих відносин в національній економіці	14
1.3. Шляхи розвитку теорії економіки знань	24
1.4. Сучасні виміри валютно-фінансової стабільності світового господарства	35
1.5. Раціоналізація оцінки конкурентоспроможності країн	39
1.6. Методологічні підходи до конкуренції як сегмента механізму ринкових відносин	45
1.7. Глобалізація як чинник трансформації стратегії підприємства	54
1.8. Удосконалення управління державними корпоративними правами в Україні	58
1.9. Основи формування системи цін в Україні	65
1.10. Сукупність ризиків нововведень як складова системи інноваційних ризиків	74
1.11. Рейдерство як чинник впливу на діяльність українських корпоративних структур	80
1.12. Економічні проблеми впровадження євростандартів нафтопереробки України	87
1.13. Шляхи розвитку нерегулярних перевезень у системі цивільної авіації України	95
1.14. Формування конкурентного середовища аграрного сектора України в умовах євроінтеграції	102
1.15. Теоретико-методологічні основи інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України	108
1.16. Формування гуртового ринку плодоягідної продукції	116
1.17. Стан та перспективи розвитку підприємств молочної галузі України	121
Розділ II	
<i>Шляхи підвищення ефективності економіки та управління підприємствами</i>	
2.1. Технологія формування інноваційного потенціалу підприємства	128
2.2. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності промислової продукції	136
2.3. Стратегічна стійкість підприємства: змістове наповнення та структурна декомпозиція	142
2.4. Алгоритм реалізації диверсифікації діяльності підприємства	147

2.5. Удосконалення системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства	152
2.6. Оцінка інноваційного потенціалу та ефективність його реалізації на підприємствах	162
2.7. Реінжиніринг корпоративного управління	166
2.8. Шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств	170
2.9. Прогнозування макрооточення підприємства	178
2.10. Вплив чинників на процес реалізації стратегії підприємства	184
2.11. Функції маркетингової діяльності підприємства у зовнішньому та внутрішньому середовищі	189
2.12. Динаміка розвитку підприємства за наявності ринкових обмежень	193
2.13. Удосконалення інноваційних програм підприємства	197
2.14. Маркетингові комунікації як складова ефективного функціонування системи розподілу і просування товарів	202
2.15. Теоретичні підходи до управління бізнес-процесами підприємств сфери послуг	212
2.16. Заробітна плата як основа матеріального стимулювання на сільськогосподарських підприємствах	217

Розділ III

Економічні проблеми регіонів, природокористування, праці і соціальних процесів

3.1. Правові аспекти регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості	224
3.2. Формування механізму управління фінансовою безпекою регіону	230
3.3. Концепція стійкого розвитку і економіка природокористування	235
3.4. Організаційна екологія: сутність, становлення, сучасна проблематика	242
3.5. Соціальний кодекс – крок до інтеграції України в європейську спільноту	247
3.6. Економічна модель інноваційного розвитку енергоактивних техногенних парків на порушених землях	253
3.7. Інноваційна складова підприємницького потенціалу агротуристичного підприємства в межах кластеру	265
3.8. Транскордонне економічне співробітництво (на прикладі Закарпатської області)	270
3.9. Ефективність і шляхи автоматизації нафтопереробних заводів в Україні	279

Розділ IV

Удосконалення фінансово-грошових і кредитних відносин в національній економіці

4.1. Валютно-курсова політика України в умовах переходу до режиму інфляційного таргетування	288
4.2. Еволюція системи оподаткування: від фіскальної до стимулюючої функції	294

4.3. Розвиток банківської системи у контексті ризиків	
4.4. Деякі підходи до аналізу процесу трансфертного ціноутворення в Україні	
4.5. Визначення сутності стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків	313
4.6. Державне регулювання взаємодії страхового сектору і банківської сфери	320
4.7. Моделі аналізу ефективності управління комерційними банками	340
4.8. Програмно-цільовий метод бюджетування: європейський досвід	346
4.9. Стратегічна конкурентоспроможність інституту спільного інвестування: сутність, особливості, оцінка	352
4.10. Організаційно-економічна оцінка фінансового стану підприємств України	359
4.11. Бюджетування податкових платежів підприємства	370
4.12. Організаційно-економічні засади довірчого управління майном	375
4.13. Фінансові ресурси як джерело забезпечення розвитку вищих навчальних закладів	378
4.14. Перспективи розвитку таймшеру в Україні	383

Розділ V

Застосування економіко-математичних моделей та інформаційних технологій в економіці та управлінні

5.1. Проблеми та перспективи виробничого використання інформації і знань в Україні	390
5.2. Удосконалення інформаційного забезпечення системи управління затратами на впровадження інформаційних технологій	394
5.3. Інформаційне забезпечення маркетингового управління в посередницькій діяльності	399
5.4. Оптимізація грошових потоків на основі використання математичної моделі з елементами нечіткої логіки	405
5.5. Моделювання стратегічної карти на основі системи збалансованих оцінних індикаторів	411
5.6. Підвищення ефективності комп'ютерної системи розпізнавання та ідентифікації користувачів на основі дискретних моделей	417
5.7. Забезпечення наступних витрат і платежів: облік та звітність	428
5.8. Організація обліку відтворюваних економічних ресурсів на поточному етапі	435
5.9. Підготовка облікової інформації для управління підприємством	442

1.14. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна усе ще перебуває на етапі формування ринкових відносин. Це складний період для всіх галузей, у том числі й для АПК. Ще не цілком сформована інфраструктура аграрного ринку, правила роботи на ньому, немає чіткості в позиції держави. Але без державного втручання у розробку механізму гармонізації взаємовідносин між усіма учасниками ринку сільськогосподарські товаровиробники постійно будуть мати лише збитки, а надприбутки одержуватимуть посередницькі структури.

З 2000 р. постало питання створення інфраструктури аграрного ринку (діючі біржі, торгові дома, системи страхування, кредитування). Незначні зрушення спостерігаються у сфері кредитування, але більше прибутковим від цього сільське господарство усе ще не стало.

Загальні умови господарювання в країні сформувалися таким чином, що вигідною може бути тільки реалізація схеми вертикальної інтеграції, коли одна структура забезпечує сировину, її переробку, збут готової продукції. У країнах з розвинутою економікою господарювання ґрунтується на чіткій спеціалізації виробництва, що економічно більш вигідно. Але працювати за такою схемою можна тільки в умовах стабільності, при сформованій інфраструктурі ринку, діючих схемах кредитування й страхування.

Новою тенденцією у розвитку світової економіки стало різке посилення державного регулювання, а в окремих випадках – державного управління. Навіть у більшості західних країн роль держави більш важлива. Навіть у держав із високоприватизованою економікою (США, Канада, Швеція) здійснюється активна політика державних закупівель, державні органи ефективно регулюють ціноутворення, оподаткування, кредитну діяльність. Тому більшість країн досягла значних успіхів у економічному розвитку і на цій основі успішно розв'язують соціальні проблеми. Вирішальним чинником прогресу на Заході стали досягнення у менеджменті на всіх рівнях національної економіки, що нині розглядається як найважливіший ресурс стабілізації і розвитку підприємства. Тепер господарство (економіка) будь-якої країни є складною сукупністю процесів власне виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ та послуг. «Невидима рука», про яку писав А. Сміт, автоматично усуває усі недоліки ринкового механізму господарювання, тому ринкові методи господарювання повинні доповнюватися державним регулюванням і управлінням [6].

Суть державного управління та регулювання економіки полягає у впливі держави на відтворювальні процеси в національному господарстві країни за допомогою кон'юнктурної та структурної економічної політики, роздержавлення і приватизації як складових структурної політики, інвестування, правових та економічних регуляторів, системи державних замовлень і контрактів тощо. Як вид державної діяльності, державне управління – це комплексний механізм законодавчих, інституціональних та економічних інститутів,

що корисних цілей.

Державне регулювання розвитку агропромислового комплексу здійснюється завдяки формуванню аграрної політики держави, підтримці певного цінового, кредитного і податкового механізмів, механізму квотування експорту та імпорту, формуванню виробництва сільськогосподарської продукції, розробці правових аспектів діяльності товаровиробників.

Державне втручання відбувається шляхом примушення (об'єктів господарювання та інших юридичних і фізичних осіб) і встановлення з цією метою, наприклад, допустимих рівнів забруднення, введення узаконеної компенсації шкоди, завдану діями інших людей, використання податків і субсидій для того, щоб усунути дефекти в цінах, які призначаються споживачам, допомоги юридичним і фізичним особам із метою захисту від несприятливої конкуренції зарубіжних фірм, підтримання дисципліни ринку.

У нашій країні з боку держави здійснюється структурна політика, яка повинна передбачати переведення економіки держави на нову ресурсозабезпечуючу, високотехнологічну й економічно безпечну модель функціонування. Навіть поки що структура економіки, яка склалася в Україні, характеризується недосконалістю, тому варто назвати деякі негативні структурні зміни в народному господарстві країни, пов'язані зі значним зростанням частки енергоємної продукції. В Україні склалася деструктивна структура імпорту: країна закуповує продукцію, яку златна частково чи повністю виробляти самотужки. Українські підприємства переоснащуються імпортним устаткуванням, виробництво якого вже є або могло б бути налагоджене в Україні. Структура експорту головним чином, зорієнтована на товари з низьким ступенем переробки, до яких у ЄС застосовують протекціоністські заходи (текстиль, нафтопродукти, чорна металургія). У країні продовжується випуск неконкурентоспроможної продукції.

Слід наголосити, що розроблений і запроваджений комплекс організаційно-нормативних та інформаційно-аналітичних заходів щодо реформування агропромислового комплексу створював (і створює) тільки стартові умови для побудови сільськогосподарського виробництва, організації конкурентного середовища і механізмів відповідної територіальної адаптації до ринкового середовища усіх форм господарювання з визначенням перспектив розвитку сільської місцевості. В цьому напрямку повинні працювати як центральні органи виконавчої влади, так і місцеві органи самоврядування. Необхідно відійти від хаотичної практики формування довільних варіантів економічного розвитку України з ознаками безсистемності в управлінні.

Але це тільки стартові умови побудови сільськогосподарського виробництва та входження в конкурентне ринкове середовище. Адже реальне життя – це не тільки різноманітне і швидкоплинне, що неможливо на будь-які зміни проявив весь час реагувати прийняттям законодавчих актів. Цю регулювальну функцію повинні виконувати ринкові інституції (біржі, гуртові ринки, роздривні компанії тощо) з використанням сучасних методів ієрархічного аналізу системних зв'язків, методів пофакторного системного аналізу взаємодії економічних підсистем всередині країни та із зарубіжжям, економіко-матема-

...А методів оцінки варіантів рішень щодо стратегії розвитку країни, вибору кращої з них та в разі суттєвого відхилення від прийнятої стратегії – забезпечувати індикативний перехід до нового найбільш сприятливого її варіанту з пропозиціями щодо зміни функцій галузевих міністерств і комітетів, змін до законодавчих документів і визначенням шляхів ефективної реалізації стратегії, що в цілому забезпечуватиме досягнення загальнодержавної мети – створення і підтримку умов існування конкурентного середовища для ефективного господарювання всіх сільськогосподарських товаровиробників.

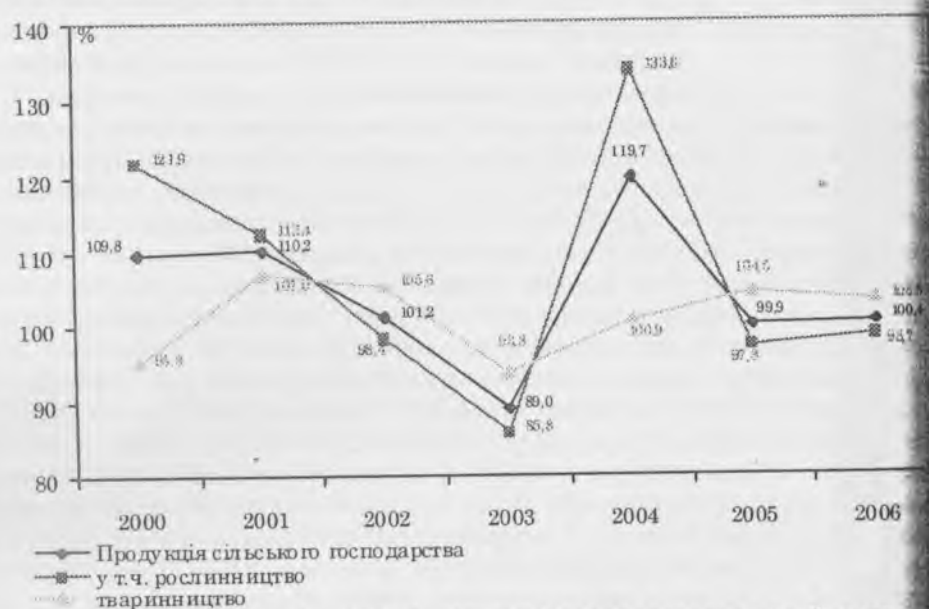

Рис. 1. Динаміка зміни обсягів сільськогосподарського виробництва України, у % до попереднього року [5]

Аграрний сектор України має величезний потенціал, але за браком відповідних економічних та інституційних умов не може його використати. Склад виробництва великою мірою зумовили помилки в здійсненні аграрної політики. Керівники та працівники сільськогосподарських підприємств не мають відповідних стимулів до діяльності, що призводить до низької продуктивності чинників виробництва. Не останню роль відіграє збереження монополізованої та неефективної системи постачання виробничих ресурсів і реалізації продукції. Існує також непрямий контроль над цінами, що його встановлюють через державні угоди та замовлення. За такої політики сільськогосподарські виробники постійно перебувають під тиском і змушені продавати продукцію за низькими цінами, інакше не матимуть доступу до ресурсів і кредитів, навкрай важко одержати самотужки. Тому існує істотна різниця між світовими та внутрішніми цінами на сільськогосподарську продукцію.

Неправильно розроблений план приватизації не допоміг розв'язати проблеми корпоративного управління, не сприяв реальній реструктуризації сільськогосподарських підприємств – ефективності аграрного сектору загалом

підвищилася. Через нестачу інвестицій практично не відбувається оновлення матеріально-технічної бази підприємств. Розвиткові та реструктуризації в аграрному секторі перешкоджають, зокрема, такі чинники: невизначеність прав власності на землю, відсутність ефективної правової основи для оренди землі, слабкий розвиток ринку землі та неможливість використовувати землю як заставу, обмежений доступ підприємств до фінансових ринків і, нарешті, непоінформованість сільських мешканців щодо їхніх прав та обов'язків.

Для України неабиякий інтерес становить індикативне планування як система макропланування. Воно передбачає розробку науково обґрунтованих прогнозів економічного розвитку країни, досягнення рівноваги ринку, максимальний збіг пропозиції та попиту. За більш ніж тридцятирічну історію індикативне планування (форма економічного програмування) набуло значного поширення в країнах Західної Європи: Франції, Нідерландах, Бельгії, Італії й Великій Британії. Останнім часом система індикативного планування розвивається в Китаї, де вона ґрунтується на поєднанні державного та приватного секторів економіки за домінування держави.

Для оптимального функціонування агропромислового комплексу та підвищення його конкурентоспроможності в умовах реалізації нової аграрної політики на ринкових засадах особливе значення має розбудова інфраструктури з залученням іноземних інвестицій, великих приватних капіталовкладень. Ефективним для розвитку та розширення подальших торговельних зв'язків України з іншими регіонами, іноземними партнерами має стати широкомасштабне будівництво найсучасніших, модернізованих авто-, авіа- і залізничних магістралей, ліній зв'язку й електропередач, сучасної системи телекомунікацій.

Для створення сучасного конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва в Україні суттєве значення має формування інноваційної культури в Україні. Осередком її формування в агропромисловому комплексі України можуть стати сільськогосподарські технополіси, створені в кожному з регіонів нашої країни. Вони дозволять децентралізувати аграрний науково-технічний потенціал, стануть регіональними осередками технологічного розвитку, які об'єднають в науково-виробничий моноліт аграрні заклади освіти різних рівнів, науково-дослідні інститути та станції, підприємства різних форм власності з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції і сировини.

Необхідно створити також систему фінансового обслуговування аграрного сектора (спеціальні аграрні банки, фермерські каси взаємодопомоги), розвинути інфраструктуру та правовий механізм для формування реальних іпотечних відносин.

Слід розробити оптимальну та реальну програму державної підтримки АПК із системою спеціальних економіко-правових, фінансових і адміністративних заходів, які дозволили б, зокрема, оперативно вирішувати питання доступності підтримки тих чи інших галузей сільськогосподарської продукції, фінансувати або програмувати агропромислове виробництво та структурні перетворення в ньому з урахуванням як національних, так і міжнародних аспектів.

Важливо створити необхідні умови для захисту вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника і підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Стабілізація виробничо-фінансового стану агропромислового комплексу України на ринках СНД, ЄС та інших країн безпосередньо залежить від швидкості й спрямованості структурної перебудови експортно-імпортного потенціалу зі стратегічною визначеністю на вивезення конкурентоспроможної продукції на ці ринки. Стимулювання розвитку експортного потенціалу галузі можливе лише на засадах сучасних структурно-трансформаційних перетворень у сільському господарстві з метою стабілізації та нарощування виробництва конкурентоспроможної продукції. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності потребує дотримання, насамперед, національних інтересів. Домогтися широкого застосування протекціоністських заходів щодо імпорту товарів і обмеження конкуренції з боку зарубіжних фірм та інших партнерів на внутрішньому ринку можна лише за умови становлення власного виробництва відповідного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

У програмах розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіонів необхідно передбачити стратегію організації роботи сільського господарства, яка сприяла подальшому розвитку в ринкових умовах сільгосп підприємств і враховувала регіональні особливості, спеціалізацію, розвиток ринків конкретних видів продукції та організацію відповідної інфраструктури. Для цього треба врахувати 2 групи чинників, які впливають на ефективність роботи АПК. Перша група охоплює чинники, які не залежать від товаровиробників. Вони формуються державними органами управління, в тому числі й регіональними (обласними, міськими, селищними). Це цінова, кредитна та податкова системи, політика державної підтримки галузі, регулювання відносин власності, розвиток науки тощо.

Друга група чинників залежить від самого товаровиробника, а також від політики місцевих органів самоуправління, спрямованої на розвиток агропідприємств району. Це способи ведення землеробства, рослинництва, тваринництва, застосування прогресивних технологій, застосування високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, розвиток інфраструктури та матеріально-технічної бази тощо. Можливі також регіональні та територіальні державні програми, спрямовані на підтримку бюджетними засобами ресурсами окремих регіонів з несприятливими для ведення сільського господарства природними умовами.

Суттєвими економічними функціями держави щодо агропромислового комплексу є розробка і затвердження стабільних правових основ економічної діяльності, визначення правил взаємодії суб'єктів ринку, гарантування права приватної власності, дотримання контрактів та угод. Держава є гарантом дотримання встановлених «правил гри», регулює відносини сторін, забезпечує економічну свободу, стимулює ділову активність і карає тих, хто обмежує права й інтереси суб'єктів ринку. Але за будь-яких умов різні форми прямого або непрямого (опосередкованого) втручання не спрямовуються на обмеження приватного підприємництва й конкурентного суперництва, які є основою ринкової економіки. Тобто ринковий механізм доповнюється регуляторами-запобіжниками з метою усунення дефектів ринку, обмеження монополізації та забезпечення ефективності зростання і стабільності.

В Україні й дотепер спостерігається переоцінка можливостей ринку в процесі створення саморегульованого механізму господарювання, послаблене державне

втручання у соціально-економічні процеси, які відбуваються в економіці. Існуюча обгрунтованість і непослідовність здійснюваних державних заходів стабілізації та розвитку аграрного сектора економіки.

Досвід Польщі та деяких інших постсоціалістичних країн показує, що впровадження високоорганізованої й ефективної змішаної економіки та цивілізованого ринку потребує, передусім, економічного впливу держави на соціальні процеси, розвиток справжнього самоврядування й регіонального управління.

Щодо зовнішнього ринку та конкурентоспроможності АПК України на міжнародному рівні слід зазначити, що передумови стратегічної трансформації аграрної продукції на ринки ЄС потребують сучасних механізмів регулювання зовнішнього ринку, оскільки без досконалих механізмів зовнішня конкуренція розвиватися не може. Тому поряд із розвитком власного виробництва агро товарів та насиченням ними в найближчій перспективі внутрішнього ринку зрозумілим і актуальним за нинішньої ситуації є імпорт певних товарів з зовнішнього виробництва для збереження сільськогосподарської галузі від ще більшого потрясіння та занепаду, хоча у світовому співтоваристві Україну визнають потенційного в найближчій перспективі лідера з виробництва сільськогосподарської продукції та найважливіших продуктів харчування; зерна, олії, м'яса, продуктів переробки молока.

Зусилля держави повинні концентруватись на сприянні розвитку і збільшенні обсягів продукції аграрного виробництва, перетворенні АПК у високопродуктивний, конкурентоспроможний сектор економіки. У цьому зв'язку необхідно прискорити проведення робіт із формування та гармонізації національних базисних стандартів якості та безпеки продуктів харчування до вимог членів ЄС. Тож потрібні докорінні зміни в аграрній політиці, а це – основа для більш оптимістичних варіантів розвитку агропромислового виробництва.

1. Іванів Ф. Вироблення аграрної політики // АгроСвіт. – 30.08.2006. – №11.

2. Іванко М. Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності економіки // Економіка України. – 2004. – №4. – С. 40–45.

3. Коротка С.Г. Держава в управлінні та посиленні конкурентоспроможності зовнішньоекономічної сфери України // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2005. – №52. – Ч. 2. – С. 191–200.

4. Костусев О. Захист економічної конкуренції в Україні: стан і проблеми // Економіка України. – 2003. – №7. – С. 4–11.

5. Пилип І.С. Перспективи розвитку аграрного сектора економіки та важелі його регулювання // Аграрний Ком. – 2007. – №4. – С. 12–17.

6. Сміт А. Исследование о природе и причинах богатства народов / В.С. Афанасьев (пер. с англ.). – М.: Эксмо, 2007. – 957 с.

7. Штанко О.С. Конкуренція як специфічна форма конфлікту і співіснування суб'єктів ринку: теоретичні аспекти і прогнозування. – 2005. – №1. – С. 33–44.